

Čumím na bednu,
čumím na bednu
a budu čumět
tak dlouho,
až z toho zblbnu.

Chaozz
píseň Televize
z alba *Inventura* (2002)

Mediální analytik Milan Šmíd o „hypotékových novinářích“ a krizi v ČT

Nestřílejte na pianistu!

VERONIKA TRESTROVÁ

Milan Šmíd (1944) pracoval dvacet let v České televizi, dnes působí na katedře žurnalistiky Fakulty sociálních věd UK. Po roce 1989 publikoval v řadě sborníků s mediální tematikou. Věnuje se především televiznímu vysílání u nás, jeho proměnám v historických souvislostech.

ISI Jak lze z dnešního pohledu hodnotit polistopadovou transformaci tuzemského televizního vysílání?

Myslím si, že nedopadla nejhůř, i když si všichni stěžují, že Česká televize stále není dostatečně odpojená od politiky. Každá televize veřejné služby bude ale vždy svým způsobem státotvorná, bude s vládnoucím establishmentem nějakým způsobem souznít. Nesouvisí to jen se zákony a s televizními řediteli, často je to otázka vědomé či podvědomé autocenzury. A co se týče například financování, jsme unikát v postkomunistické Evropě v tom, že ČT byla a je finančně soběstačná, nepotřebuje státní dotace, zatímco jinde, třeba na Slovensku, v Maďarsku či v Bulharsku, se bez nich neobejdou.

Pořád se pomě-
řujeme s BBC,
ale je rozdíl, jestli
vybíráte poplatky
od tří a půl milió-
nu domácností
jako u nás, nebo
od dvaceti šesti
milionů jako ve
Velké Británii

ISI Jaký byl vývoj v ostatních postkomunistických zemích v porovnání s námi?

Nejhůř na tom je maďarská veřejnoprávní televize, která měla po roce 1989 složitou historii a dnes je její podíl na sledovanosti zhruba mezi 10 a 15 procenty. V Bulharsku je televize silně provázaná s vládou – kdykoliv se změnila vláda, měnil se vždy i televizní ředitel. Podobně to bylo na Slovensku za Mečiarů. V Polsku zase vývoj ovlivnil zákon, podle něhož vysílací licenci mohla dostat jen polská společnost, v níž cizinci mohli mít maximálně třetinový podíl. Tím pádem zahraniční kapitál, který k nám vletnul velice razantně s Novou, do Polska nijak nespěchal. Ve srovnání s našimi východními sousedy jsme na tom tedy poměrně dobře, včetně vyváženosti duálního systému vysílání. Ten by měl fungovat tak, aby veřejnoprávní televize nebyly natolik silné, že by neumožnily existenci soukromého sektoru, který je svým způsobem zpestřením nabídky. Na

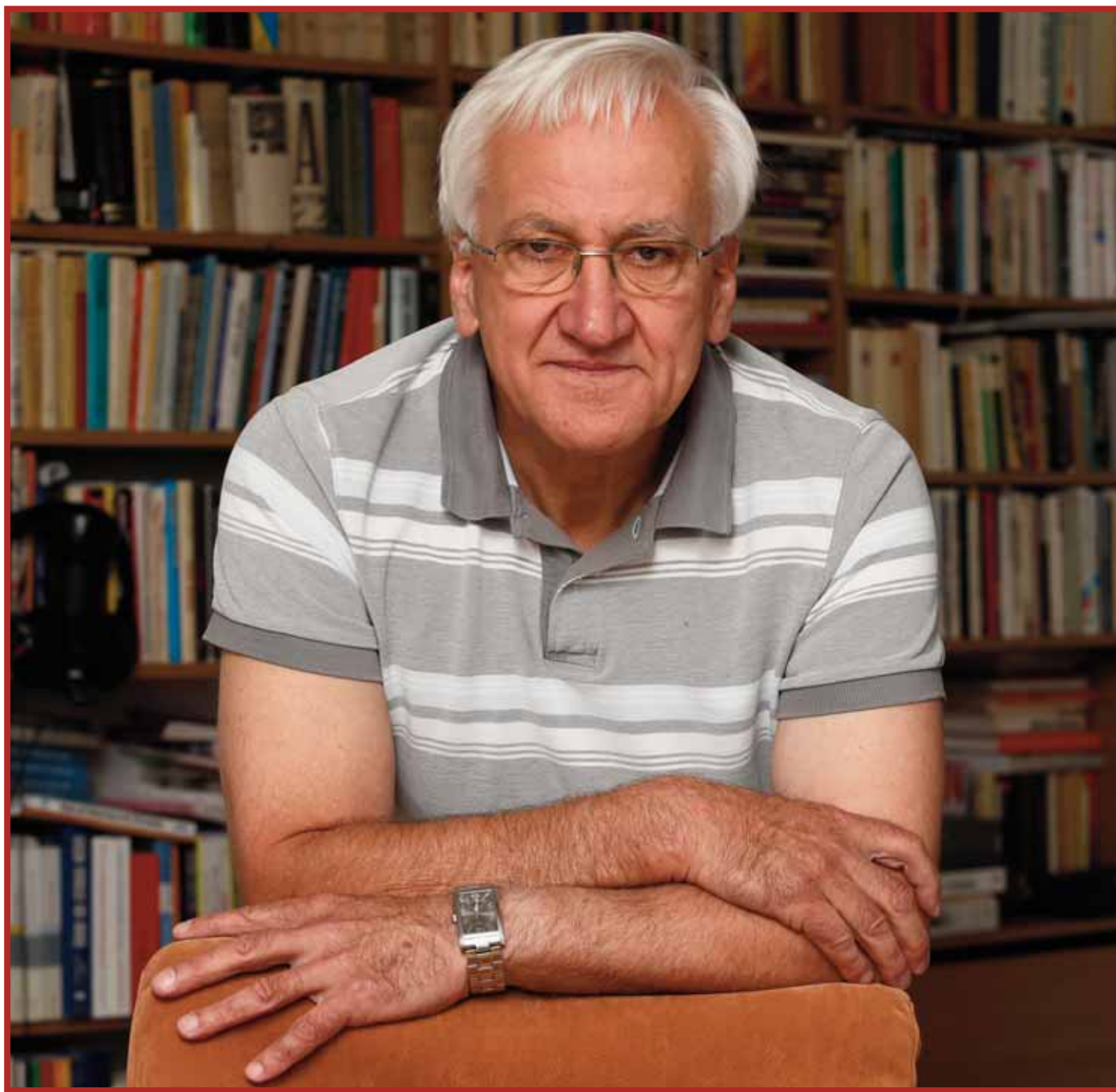

Foto Petr Honík

druhé straně komerční sektor by neměl být tak silný, aby marginalizoval vysílání veřejné služby. Je to otázka rovnováhy.

ISI Jak lze takovou rovnováhu zajistit?

Dřív se ovlivňovala udělováním frekvencí. Dnes, po digitalizaci, už hraje roli především způsob, jakým je rozdělována reklama. Všimněte si, že ČT měla už od roku 1993 reklamu omezenou na jedno procento vysílacího času. Panoval zde názor, že by soukromý sektor měl dostat přednost, ČT se zdála moc silná, byly obavy, že by znemožnila rozvoj komerčního vysílání.

ISI Mluvil jste o postkomunistických zemích. Jak si na tom ale stojíme ve srovnání se Západem?

Do kvality vysílání v některých vyspělých západních demokraciích máme daleko. Je to však také problém prostředků. Pořád se poměrujeme s BBC, ale je rozdíl, jestli vybíráte poplatky od tří a půl milionu domácností jako u nás, nebo od dvaceti šesti milionů jako ve Velké Británii. Nehledě na výši poplatku, který je u nás nižší. Takže: Nestřílejte na pianistu, hraje nejlíp, jak umí! Vždy se najde někdo, kdo bude nespokojen. Mně však trochu vadí, že mnozí kritici se nejsou schopni povznést nad vlastní subjektivní divácké zážitky a neumějí

se podívat na program ČT s odstupem a v širší perspektivě.

ISI Jak se díváte na nedávnou krizi kolem České televize, která je spojována hlavně s osobou Daniely Drtinové?

Do této aféry jsem se lehce zapletl. Když se objevily první zprávy o stížnosti 23 redaktorů na vedení zpravodajské redakce, trochu jsem se našel na novináře, kteří byli s věcí rychle hotovi a hned do světa hlásali: V České televizi je nastolena cenzura. Vytáhl jsem si z archivu všechny redaktoři vyjmenované případy, zhlédl je a porovnal se stížností. Kladl jsem si otázku: Zamlčela Česká televize něco, co by veřejnost měla vědět, nebo nezamlčela? Jak jsem zjistil, téměř o všem se ve vysílání mluvilo. Od prostřednictvím na Vltavě, pískání na Zemanu po Schwarzenbergovy stížnosti na živý inzerát a Zemanovu virózu. Pravda, ne vždy v tom vysílacím čase, který by si někteří přáli.

ISI Co tedy bylo v konečném důsledku příčinou odchodu Drtinové?

U případu Drtinové se slilo dohromady několik věcí. Dostala se do konfliktu s ředitelem, svým jménem zaštitila stížnost redaktorů, kteří neměli odvahu vylézt z anonymity. Podle mého názoru mezi

nimi byli lidé, dřívější vedoucí, kteří zákonitě mají vůči svým nástupcům výhrady, a pak tam asi byli ti mladší, kteří jsou skutečně přesvědčeni o tom, že prosazování editoriaální politiky je cenzura. Rada ČT pak stížnost vůbec nezvládla. Měla ji projednat. A co udělala? Rozhodla, ať se k tomu vyjádří generální ředitel. Komise, kterou Milan Uhe na konci projednávání stížnosti navrhol, měla začít fungovat hned od začátku.

ISI Daniela Drtinová po svém odchodu vsadila na internetovou televizi DVTV. Myslíte, že má tenhle projekt budoucnost?

Pokud ho bude vydavatelství Economia dlouhodobě financovat, jistá budoucnost by tady byla. Nejde však jen o sledovanost, ale také o prestiž a citovanost média. Už jste někde našla nějakou citaci z rozhovorů, které tam dělají? Já ne. Ale třeba se to změni.

ISI Zaujal mě váš pojem „hypotékový novinář“. Myslíte si, že změny ve vlastnictví médií vedou k větší autocenzuře nebo k obavě jít do kontroverzních témat?

Ano, myslím si, že se zvýšila autocenzura. Je to umocněno tím, že se stále více šetří, že novinářů je hodně a míst málo. Pak si budete rozmyšlet, jestli půjdete do konfliktu s vydavatelem. Hodně také

záleží na šéfech jednotlivých médií. Andrej Babiš si nechal sepsat etický kodex od Karla Hvizďaly. Já jsem ho četl a je pravda, že vlastník podle něj nemá téměř žádná redakční práva, o všem rozhoduje šéfredaktor. Jenomže co když se tento šéfredaktor rozhodne bezvýhradně sloužit nikoli veřejnosti, ale vlastníkovi?

ISI Dokážou Češi vnímat média kriticky?

Zeptejte se výzkumných agentur, já to nevím. Když ale vidím, jak lidé dají na to, co si přečtou, kdo ví kde, jsem vždy trochu zklamaný. Klasickým příkladem je Ukrajina. Je neuvěřitelné, jak úspěšná u nás byla ruská propaganda, jak lidé věřili dezinformacím, které se do Česka dostávaly přes internet. Například v oficiálním zpravodajství o událostech na Ukrajině nebyla odvaha ukázat už na samém počátku také kriminální živly, které v rámci Majdanu působily. Nevyčítal bych to zpravodajům, problém vidím spíš v newsroomech, kde editoři často nedokážou využít všechny materiály, které jsou k dispozici, a jsou ve vleku agenturního zpravodajského mainstreamu.

ISI A co živé vstupy z míst dění, mají smysl?

To je jedna z mých výtek vůči českému zpravodajství. Redakční

politika ČT24 se zřejmě řídí tím, že když nemůžou mít obrazové materiály, tak ať mají aspoň živé vstupy. Namísto toho, aby na místě kameraman sbíral záběry pro situační obrazovou zprávu, tak se před kameru postaví redaktor a všechno nám přepraví. Přizpůsobila se tomu i Nova, která má jen jeden satelitní zpravodajský vůz. V regionech staví své redaktory na střechy a na kopce, odkud telekomunikační firmy zajišťují obrazové spojení do studia Novy. A poněkud podivná mi připadá praxe, při níž Nova svého redaktora vystrčí ven před studio, aby nám sdělil cosi, co mohlo být obsahem čtené zprávy ze studia.

ISI Nova by asi byla tématem na samostatný rozhovor, zůstaneme u ČT. Byl dobrý nápad rozšířit časový prostor *Události*?

Raději bych uvítal patnáctiminutové stručnější zprávy, nežli tuhle de facto spotřebitelskou relaci. Jenomže ty zprávy nejsou jen pro mě nebo pro vás, jsou pro masového televizního diváka, který přes den nesleduje internet ani nekouká na ČT24. Zapne si večer televizi a očekává nálož informací. S délkou zpravodajství je spojena spousta problémů. Na začátku stála představa, že se *Události* budou zabývat problémy hlouběji, ukážou i pozadí a souvislosti. Jenomže to hlouběji neznámá, že budu ve studiu citovat informace z Wikipedie.

Zajímavé nicméně je, že změna zpravodajství ČT ovlivnila zpětně i Novu. Před nástupem komerčních televizí se standardní stopáž zpravodajského příspěvku pohybovala kolem tří minut. Jakmile přišla Nova, zkracovalo se na devadesát sekund. Tím televize pochopitelně zpovrhnula. *Události* tento trend zvrátily. Dnes se ani Nova nebojí jít do delší stopáže. Otázkou však je, zda téma, které dostalo větší prostor, je taky dobře zpracované.

ISI Mluvil jste o problému „hypotékových novinářů“ a o tom, že je málo. Myslíte si, že je zde nadprodukcce absolutně žurnalistických oborů?

Ano. Ti, co začali studovat žurnalistiku v devadesátých letech, měli téměř stoprocentní jistotu, že po nich média sáhnou. Dnes jsou často vystudovaní novináři nuceni se živit něčím jiným, dělají tiskové mluvčí, v PR agenturách. Dočetl jsem se, že v Berlíně, ale také v New Yorku je více novinářů zaměstnáno v PR agenturách než v médiích. Je to odraz celosvětové mediální krize.

ISI Zvláště noviny a časopisy se snaží zachránit přiklonem k bulvarizaci, opomíjejí některá témata, často baví za každou cenu. Existuje nějaká cesta ven?

V Americe se deficit kvalitní, investigativní žurnalistiky řeší formou nadací. Vznikají novinářské organizace, jakési firmy podporované nadačními penězi, které jsou skutečně neutrální. Například ProPublica, která jde po tématech veřejného zájmu, udělá investigativní reportáž a potom ji nabídne velkým médiím, aby ji zařadila do svého programu. Je to takové PR ve prospěch veřejného zájmu. Myslím, že dnes, kdy se obsah médií kvůli zisku modifikuje, je tohle dobrá cesta.